T.C.
ÇEVRE BAKANLIĞI
Çevre Kirliliğini Önleme ve Kontrol Genel Müdürlüğü

442

SAYI:B.19.0.ÇKÖ.0.01.00.02/ 3973 8274
KONU:Soru Önergesi hk.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İLGİ:a) TBMM Başkanlığının 07.09.1999 tarih ve 494-1686/4453 sayılı yazısı.

b) Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü'nün 08.09.1999 tarih ve 106-68-2/4357 sayılı yazısı.

İlgi (b) yazı ekinde Bakanlığımıza gönderilen ve Sayın Başbakanımızın Bakanlığımız koordinatörlüğünde cevaplandırılmasını istemiş olduğu, Diyarbakır Milletvekili Sacit GÜNBEY'e ait soru önergesi incelenmiş ve ilgili kurumların konu ile ilgili görüşleri istenmiş olup, soru önergesinde yeralan sorular ve yapılan çalışmalar aşağıda yeralmaktadır.

Soru: Diyarbakır Söz Gazetesi'nde 09,10,11 Ağustos 1999 tarihlerinde yayınlanan haberlerde, Diyarbakır İlimizin merkeze bağlı Hantepe Köyünde faaliyet gösteren Fransız Perenco firması 19. ve 20. petrol kuyularından halkımızın içme suyunun karşılandığı Dicle Nehrine binlerce varil petrol atığı bıraktığı ifade edilmektedir.

1: Bu vahim olay bilginiz dahilinde midir?

Cevap 1: Petrol sızıntısı ilk olarak 03.08.1999 tarihinde meydana gelmiş olup, 06.08.1999 tarihinden itibaren İl Çevre Müdürlüğü başkanlığında DSİ X.Bölge Müdürlüğü, MTA Bölge Müdürlüğü, İl Sağlık Müdürlüğü, Tarım İl Müdürlüğü ve Sanayi ve Ticaret Müdürlüğü teknik elemanlarından oluşan bir komisyon tarafından sürekli izlenerek gerekli tedbirler alınmıştır. Ayrıca Bakanlığımız elemanları da yerinde incelemelerde bulunmuştur. Halen Bakanlığımız koordinatörlüğünde ilgili kurum/kuruluşların katılımı ile gerek sızıntı kaynağının tesbiti gerekse, çevreye zarar vermeyecek önlemlerin uygulanması yönündeki çalışmalar titizlikle sürdürülmektedir.

Soru 2: Perenco firmasına ait 19 ve 20 nci petrol kuyularından Dicle Nehrine akıtılan petrol mü, yoksa atık maddeler mi? Eğer petrol ise pompaların arızasından meydana geldiği doğru mudur? Doğruysa niçin daha önceden herhangi bir önlem alınmamıştır?

Cevap 2: Kirlenme bölgesi, MV Turkse Perenco Şirketi ve TPAO'na ait petrol üretim bölgesi civarında Dicle Nehri kenarındaki 500

T.C.
ÇEVRE BAKANLIĞI
Çevre Kirliliğini Önleme ve Kontrol Genel Müdürlüğü

m^3'lik statik bir su haznesidir. Su yüzeyinin yaklaşık 0,50 m altındaki zeminden çıkan ham petrol kirliliğin kaynağını oluşturmaktadır.

Kirlenme bölgesinin civarında, üretim ve enjeksiyon kuyusu olarak, NV Turkse Perenco Şirketine ait 220 m. mesafede KAW-19 ve 400 m. mesafede KAW-20 üretim kuyularının, TPAO'na ait 600 m. mesafede GSH-02, 800 m. mesafede GSH-07 ve 670 m. mesafede GSH-09 nolu üretim ve enjeksiyon kuyularının yer aldığı tesbit edilmiş olup, muhtemel kirlilik kaynağı olabilecek bu kuyuların üretimlerinin durdurularak, derhal çeşitli testlere tabi tutulmalarına karar verilmiştir.

Yapılan test çalışmaları sonucunda, TPAO'na ait üretim kuyularının operasyon şartlarında bir değişiklik olmadığı, NV Turkse Perenco Şirketine ait KAW-20 kuyusuna uygulanan 1500 psi'lik basınç testinde de kuyu basıncının değişmediği, ancak KAW-19 üretim kuyusunun 7 inçlik muhafaza borusuna uygulanan basınçta, basıncın sabit kalmadığı, dolayısıyla kuyu yeraltı ekipmanlarına veya muhafaza borusunda sızıntıya sebep olabilecek bir problem olduğu test raporlarından anlaşılmıştır. Yürütülen test çalışmaları, Petrol Üretim Faaliyetlerinden sorumlu olan Petrol İşleri Genel Müdürlüğü teknik elemanları tarafından da mahallinde takip edilmiştir. Kuyunun kirliliğin kaynağı olup, olmadığını tespit için ek testlere ihtiyaç duyulmuş ve bu amaçla ilk etapta petrol üreten alt enterwaller çimento ile tapanlanmış ve ilave testlere başlanmıştır. Ayrıca kirlenme bölgesiyle kuyu arasında yer alan bölgede yeni sondajlar açılarak kirliliğin derinliğini ve yayılma alanını tesbit çalışmalarına başlanmıştır.

Kirlilik kaynağı teknik raporlar ve sürdürülen test çalışmaları sonucunda tespit edilerek, ilgililer hakkında 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun ilgili hükümleri gereği yasal işlemlere başlanılacaktır.

Soru 3: Sözkonusu firma günde ne kadar varil atık madde üretmekte, nerede, nasıl depolamaktadır?

Cevap 3: NV Turkse Perenco Firmasına ait üretim sahalarından (Şahaban-Kurkan-Beykan-Kastel ve Katin) günlük olarak 140.000 varil ham petrol ve formasyon suyu (126.000 varil/gün) Ham Petrol Depolama ve Toplama İstasyonlarında ayrıştırıldıktan sonra PİGM'den alınmış izinler doğrultusunda enjeksiyon kuyuları vasıtasıyla petrolün üretildiği Mardin Formasyonuna enjekte edilmektedir. Üretilen 14.000 varil/gün ham petrol ise boru hatları ile BOTAŞ'a ait Pirinçlik İstasyonuna pompalanmaktadır.

T.C.
ÇEVRE BAKANLIĞI
Çevre Kirliliğini Önleme ve Kontrol Genel Müdürlüğü

Soru 4: Bu atık maddelerini ilgili firma dünya standartları gereği yerin 2200-2800 metre altına enjekte etmekte midir? Yoksa daha ucuz olması açısından üst katmanlara mı pompalamaktadır?

Cevap 4: 28.12.1995 tarih ve 9472 sayılı "Karada Petrol Sondajları ve Üretim Faaliyetlerinden Kaynaklanan Kirliliğin Kontrolüyle İlgili Tamim" gereği petrol faaliyetleri sırasında ve sonrasında oluşacak suyun petrolün üretildiği formasyona enjeksiyonu gerekmektedir. NV Turkse Perenco Firması petrol üretim sahalarındaki işletme hakkını 01.01.1996 tarihinde NV Turkse Shell Firmasından devralmış ve Kasım-1996 tarihine kadar bir kısım formasyon suyunu tamime aykırı olarak petrolün üretildiği pormasyon yerine 400 m derinlikteki Midyat Formasyonu'na enjekte ettiği tespit edilmiştir. Yeraltı su kaynaklarımızda kirlenmeye sebep olunduğu tespit edilen bu faaliyet için Bakanlığımız Koordinasyonunda gerekli çalışma yapılmış olup, DSİ Genel Müdürlüğünce NV Turkse Shell Firması hakkında yasal işlem başlatılmıştır. Kasım-1996 tarihinden itibaren NV Turkse Perenco Firması PİGM'den almış olduğu izinler doğrultusunda üretimden kaynaklanan formasyon suyunu petrolün üretildiği Mardin Formasyonuna enjekte etmektedir.

Soru 5: Diyarbakır ilimizin içme suyunun karşılandığı Dicle Nehri'ne ne zamandan beri kansorejen madde içeren petrol veya atık maddeler enjekte edilmiş, nasıl ve ne zaman fark edilmiştir?

Cevap 5: Petrol Üretim Faaliyetleri sonucu, üretimden kaynaklanan formasyon suyunun açıktan Dicle Nehri'ne deşarj edilmesi NV Turkse Perenco Şirketi için söz konusu olmamıştır. Ancak TPAO'na ait Sarıcak Üretim kampındaki bir arıza nedeniyle bölgedeki bir yan dereye 06.06.1999 tarihinde kısa süreli bir deşarj söz konusu olmuş ve Çevre İl Müdürlüğümüzce gerekli girişimler yapılarak, bu deşarj önlenmiştir. Diyarbakır İlinin içme suyunun temin edileceği Dicle Barajı ile petrol üretim sahalarının bir ilgisi bulunmamaktadır, dolayısıyla baraj gölünün (membada yer alması nedeniyle) kirlenmeden etkilenmesi sözkonusu değildir.

Ayrıca, Dicle Nehri'nde bugüne kadar kansorejen madde içeren herhangi bir atık maddenin varlığı Sağlık Bakanlığı tarafından da tespit edilmemiştir.

Soru 6: Bu olaya sebep olan firma ve yetkililer hakkında ne gibi işlem yapılmıştır?

445

T.C.
ÇEVRE BAKANLIĞI
Çevre Kirliliğini Önleme ve Kontrol Genel Müdürlüğü

Cevap 6: Dicle Nehri kenarında meydana gelen petrol sızıntısının sebep olduğu kirlenmeyle ilgili olarak, yukarıda belirtildiği gibi kirletici kaynağının (petrol sızıntısının kuyulardan meydana gelip gelmediği) tespit çalışmaları devam etmekte olup, kirletici belirlenmesinden sonra ilgililer hakkında 2872 sayılı Çevre Kanunu çerçevesinde gerekli yasal işlem yapılacaktır.

Soru 7: Bu mineral ve kansorejen madde içeren yağların akışkanlığı toprakta hızlı bir şekilde ilerlemekte ve yaklaşık 70 yıl toprakta kaldığı bilinmektedir. Yöre köylülerimizin gerek sulama yoluyla ve gerekse toprağa sızması gibi nedenlerle uğramış oldukları zararlarının tespiti ve tazmini konusunda herhangi bir komisyon oluşturulmuş mudur?

Cevap 7: Kirlenme bölgesi Dicle Nehri'nden ve tarım alanlarından tamamen izole edilmiş olup, yapılmış olan seddenin geçirimsizliğinin ve tahkiminin sağlanması için çalışmalar devam etmektedir. Su yüzeyinde biriken ham petrol ise günlük olarak özel diskli pompalarla alınarak, mevcut tanklarda depolanmaktadır.

Soru 8: Petrol sızıntılarının olduğu bölgelerde yetkililer ve ilgili kuruluşlarla birlikte herhangi bir araştırma yapıldı mı? Özellikle konunun asıl sahibi olan ve ilgili firmaları denetlemesi gereken TPAO bugüne kadar ne yaptı?

Cevap 8: Petrol sızıntısının olduğu bölgede, Vilayet Oluru ile kurulmuş olan Komisyon, TPAO ve petrol üretim faaliyetlerini denetlemekle yükümlü olan PİGM teknik elemanları tarafından araştırma ve inceleme yapılmıştır. Ayrıca Bakanlığımız teknik ekibi de bölgede incelemeler yapmıştır.

Soru 9: Perenco Firması, bölgede Shell Şirketinin yapmış olduğu tahribatı önlemek için ne gibi önlemler almıştır? Bunu devletin hangi kuruluşu denetlemektedir? Mevcut durumla ilgili raporlarda bölge ile ilgili ve yeraltı içme suyu kaynaklarının kirliliği konusunda bir rapor mevcut mudur?

Cevap 9: MV Turkse Shell Firmasının petrol üretim faaliyetleri sonucu, Diyarbakır ilinin içme suyunun temin edildiği Midyat Akiterini kirlettiği (Formasyon suyunu enjekte ederek), Çevre Bakanlığı Koordinasyonunda yürütülen bir proje ile (ODTÜ Petrol Araştırma Merkezinin Nisan-1998 raporuyla) tesbit edilmiştir. Bu rapor doğrultusunda DSİ Genel Müdürlüğü hukuki prosedürü başlatmıştır.

446

T.C.
ÇEVRE BAKANLIĞI
Çevre Kirliliğini Önleme ve Kontrol Genel Müdürlüğü

Petrol üretim faaliyetları Petrol İşleri Genel Müdürlüğü (PİGM)'nce denetlenmekte olup, faaliyetin çevreye (su-toprak-hava) olan etkileri açısından da Çevre İl Müdürlüğü, DSİ X.Bölge Müdürlüğü ve Sağlık İl Müdürlüğü tarafından mahallinde sürekli denetlenmektedir.

- NV Turkse Perenco Firması 01.01.1996 tarihinde petrol sahasının işletme hakkını NV Turkse Shell Firmasından devir almış ve Kasım 1996 tarihinden itibaren üretimden kaynaklanan formasyon suyunun enjeksiyonunu tamım gereği petrolün üretildiği Mardin Formasyonuna yapmaya başlamıştır.

Soru 10: Daha önce bölgedeki yeraltı içme suyu kaynaklarının bulunduğu Mardin formasyonunà yapılan enjeksiyon işlemi Midyat akiferine kaydırılmış mıdır? Yoksa 400 m'de olan Mardin formasyonuna enjeksiyon devam etmekte midir?

Cevap 10: Bölgede yeraltı su kaynaklarının yeraldığı formasyon Midyat Akiferi, petrolün üretildiği formasyon ise Mardin Formasyonu olarak adlandırılmakta olup, petrol üretiminden kaynaklanan formasyon suyu Kasım 1996 tarihinden itibaren PİGM'nün izin ve denetimleri doğrultusunda Petrolün üretildiği Mardin Formasyonuna yapılmaktadır.

Soru 11: Yeraltı içme suyu kaynaklarında meydana gelen kirliliğin Ankara Refik Saydam Hıfzıssıhha Enstitüsü'nün Çevre Sağlığı Laboratuvarında yapılan toksikolojik analizler sonucunda suda hidrokarbon tespiti yapılmış mıdır? İçme suyu kaynaklarında petrol atığı resmi belgelerle tespit edilmiş midir? Diyarbakır Valiliği'ne durum bildirilmiş midir? İl Valiliği bu konuda ne yapmıştır ve ne gibi önlemler almıştır? Suda hidrokarbon tespit edildiği halde halka neden açıklanmamıştır?

Cevap 11: NV Turkse Shell Firmasının Petrol Üretim Faaliyetleri sonucu yeraltı su kaynaklarında (Midyat Akiferinde) sebep olduğu kirlenmenin tesbiti için, Çevre Bakanlığı Koordinasyonunda, DSİ Genel Müdürlüğü, PİGM ve ODTÜ Petrol Araştırma Merkezi tarafından 18 ay süren bir proje çalışması yapılmış olup, sonuçta Midyat Akiferindeki kirlilik tesbit edilmiştir. Kirliliğin 2037 yılında Diyarbakır Merkezine ulaşacağı tahmin edilmektedir. Bu proje bünyesinde Diyarbakır şehir içme suyu kuyularından alınan su numuneleri analiz edilmiş ve yapılan anyon ve katyon analizleri çerçevesinde suların Nisan 1997 de yayınlanan TSE 266 standardına uygun olduğu, yağ tür analizlerinde ise Aralık 1996'da alınan numunelerde hidrokarbona rastlandığı, fakat Temmuz 1997'de alınan

447

T.C.
ÇEVRE BAKANLIĞI
Çevre Kirliliğini Önleme ve Kontrol Genel Müdürlüğü

numunelerde ise hidrokarbona rastlanmaması analizlerin tekrarlanması ve takip edilmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu durum Diyarbakır Valiliğinin bilgisi dahilindedir.

Soru 12: Diyarbakır ilinde içme suyu olarak şehre verilen suyun içilmemesi hususunda herhangi bir uyarı ve önlem alınmış mıdır?

Cevap 12: Uygulanmış olan proje ile petrol üretim faaliyetlerinden kaynaklanan yer altı sularındaki kirlenmenin 2037 yılında Diyarbakır Merkezine ulaşacağı hesaplanmıştır. Uygulanacak yeni bir proje ile, İçmesuyu kaynaklarından numune alınmasına devam edilerek petrol kökenli hidrokarbonların olup olmadığını tesbit için yağ tür analizlerinin yapılması, sonucuna göre de gerekli önlemlerin alınması ve uyarıların yapılması mümkün olacaktır.

Konu ile ilgili gelişmeler, Bakanlığımız koordinatörlüğünde ilgili kurum ve kuruluşların da katılımı ile titizlikle takip edilmektedir.

Bilgilerinize arz ederim.

Fevzi AYTEKİN
Çevre Bakanı